LIMBAJ ŞI EXPERIENȚĂ UMANĂ

Valentina ANA
Universitatea „Petrol-Gaze" din Ploieşti, România

Abstract

All languages have certain categories of expression that seem to correspond to the same model. The forms used by these categories are registered and catalogued in descriptions but their functions are revealed only through study in an exercise of language and in realizing of an address. They are elementary categories, irrespective of any cultural determination, a subjective experience of the subjects that interfere and place themselves in or through language. Our paper tries to clear up two fundamental categories of the address: the person and the time.

Toate limbile sunt de acord cu anumite categorii de expresie, care par să corespundă aceluiaşi model.

Formele împrumutate de către aceste categorii sunt înregistrate si inventariate în descrieri, dar funcțiile lor se manifestă numai prin studierea lor în exercițiul limbajului şi în realizarea alocuțiunii. Ele reprezintă categorii elementare, independente de orice determinare culturală, o experiență subiectivă a subiecților care intervin şi se situează în si prin limbaj.

Se încearcă să se elucideze două categorii fundamentale de alocuțiuni. Una este cea a persoanei şi cealaltă este cea a timpului.

Fiecare om se situează ca individ aşa cum se situează *eu* în comparație cu *tu* şi *el*. Acest comportament va fi considerat ca *instinctiv*. În realitate, el reprezintă o structură de opoziții lingvistice, caracteristice alocuțiunii. Cel care vorbeşte, se referă, totdeauna, folosind acelaşi indicator, la el însuşi, ca vorbitor. În acest caz, acest act al alocuțiunii care îl anunță pe *eu* va fi considerat, atunci când se produce, ca acelaşi act receptat, deşi se repetă de mai multe ori. Această situație se creează deoarece, de fiecare dată se realizează inserția locutorului într-un anumit moment de timp şi o textură diferită de circumstanțe şi de alocuțiune. Astfel încât, în orice limbă, *eu,* care în inventarul formelor limbii reprezintă numai un element lexical, dacă este activat în alocuțiune introduce prezența persoanei care face posibil limbajul.

BDD-A23809 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:02 UTC)

Atunci când pronumele *eu* apare într-un enunț care evocă, explicit sau nu pronumele *tu*, pentru a se opune lui *el* se realizează o nouă experiență umană. În acest fel, putem să măsurăm distanța între element şi funcția sa.

Aceste pronume există în toate gramaticile, se oferă ca orice simbol şi sunt foarte accesibile. Dacă pronumele *eu* se pronunță el nu mai reprezintă un element al unei paradigme ci o unică desemnare. Astfel, aceasta înseamnă actualizarea unei experiențe esențiale, al cărui instrument trebuie să se prezinte în orice limbă. În funcție de această experiență, care este o experiență esențială, se defineşte posibilitatea de existentă a alocuțiunii. Limbajul nu ar putea exista dacă această experiență s-ar schimba totdeauna, ca o expresie diferită.

Această experiență este inerentă formei care o transmite, instituind persoana în alocuțiune şi, în consecință, orice persoană din momentul în care vorbeşte. De asemenea, *eu* îşi schimbă totdeauna statutul în timpul comunicării. Mecanismul acestei subiectivități presupune o dialectică spațială.

Limba îi dotează pe vorbitori cu acelaşi sistem de referințe personale. Fiecare dintre aceste referințe sunt adaptate de către vorbitori printr-un act de limbaj şi, la fiecare utilizare, din momentul în care este asumat prin enunțătorul său va fi unic şi fără pereche, imposibil de a realiza de două ori în acelaşi mod. Dar, fără alocuțiune efectivă, pronumele reprezintă numai o formă goală care nu are nici o legatură cu un obiect sau cu un concept. Are realitatea sa şi esenta sa numai în alocuțiune.

Pronumele personal nu reprezintă unica formă a acestei maniere. În aceeaşi situatie se află şi alți indicatori, ca de exemplu, seria deicticelor. Menționând obiectele, demonstrativele ordonează spațiul în funcție de un punct central, reprezentat de Ego, conform cu anumite categorii. Obiectul este aproape sau departe de mine sau de tine, sus sau jos, vizibil sau invizibil, cunoscut sau necunoscut ş.a. În acest fel, sistemul de coordonate spațiale poate să localizeze orice domeniu, în momentul în care persoana care îl ordonează se reprezintă pe ea însăşi, drept centru de referință.

Între formele lingvistice importante ale experienței subiective, cea mai bogată este cea care exprimă timpul. Ea este şi cea mai dificilă de explorat.

Ne propunem să demonstrăm că termenul de *timp* se aplică la unele reprezentații foarte variate, care semnifică modalitățile de organizare a lucrurilor. De asemenea, limba conceptualizează timpul în alt mod decât gândirea.

Se creează confuzia şi, este destul de răspândită, că anumite limbi, pentru că nu sunt flexionare, nu au verbe. Se presupune că numai verbul permite exprimarea timpului. De aceea, este necesară o explicație. În primul rând, categoria de *verb* există şi în limbile neflexionare şi categoria de timp este compatibilă cu toate tipurile de structuri lingvistice. De asemenea, organizarea paradigmatică specifică a formelor temporale din anumite limbi, în special limbile indo – europene, nu are un privilegiu exclusiv pentru a exprima timpul.

BDD-A23809 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:02 UTC)

Altă confuzie, mai generală şi mai naturală apare atunci când se consideră că sistemul temporal al unei limbi reproduce esența timpului *obiectiv*, ceea ce înseamnă o tendință foarte puternică de a vedea, în limbă, un calc al realității.

Adevărul este că, limbile ne oferă numai anumite construcții ale realului şi, probabil că diferă în special modul de elaborare al unui sistem temporal complex.

Trebuie să întrebăm care este nivelul de exprimare lingvistică pentru a cunoaşte noțiunea de timp, aşa cum există el în toate limbile şi aşa cum se caracterizează această noțiune.

Înainte de a aborda timpul specific în limbă, este necesar să se distingă succesiv, cele două noțiuni distincte ale timpului.

Timpul fizic din lume este un continuu infinit uniform, linear, segmentabil, aşa cum doreşte fiecare om. Corelativul său uman reprezintă un decurs foarte variat, măsurat de fiecare individ în funcție de emoțiile lui şi de ritmul vieții sale interioare. Pentru că este o opoziție foarte cunoscută nu este nevoie să o abordăm mai mult.

Decursul interior al timpului fizic care este durata reprezintă corelarea sa psihică.

Mai există şi *timpul cronic*, timpul întâmplărilor şi care cuprinde şi propria viață, cu multitudinea de întâmplări.

Din punctul de vedere al perspectivei despre lume, ca şi a perspectivei existenței noastre personale, atunci există un timp unic şi acesta este timpul despre care am vorbit până acum.

Să încercăm să caracterizăm propria sa structură şi modalitatea noastră de a o concepe.

Timpul nostru este infinit şi ireversibil şi reprezintă o experiență comună. Se ştie că nu putem să trăim întorcându-ne la copilărie, nici măcar ziua anterioară, atât de recentă, nici măcar momentul anterior momentului prezent. Viața noastră are, totuşi, referințe care pot să fie situate cu precizie pe o scară recunoscută de către toți şi care reprezintă legătura noastră cu trecutul imediat sau depărtat. De aici rezultă o proprietate esențială a timpului cronic care are nevoie să fie clarificată.

În interiorul fiecărui om există un observator care poate să treacă prin toate întâmplările în două direcții: de la trecut spre prezent sau de la prezent spre trecut.

Viața noastră reprezintă o întâmplare de acest fel care este coborâtă sau urcată în viziunea noastră. În acest sens, timpul *cronic* ancorat in istorie, admite o perspectivă direcțională, timp în care viața noastră aleargă într-un sens unic (imagine preconcepută). Noțiunea de întâmplare este esențială aici.

Ceea ce se numeşte *timp* în cadrul timpului cronic înseamnă continuitatea în care sunt dispuse în serie sistemele distincte care sunt întâmplările. Pentru că întâmplările nu înseamnă timp, ele există *în* timp. Timpul cronic, ca şi timpul fizic are o dublă versiune: obiectivă şi subiectivă.

BDD-A23809 © 2005 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:02 UTC)

În toate formele culturii umane şi în orice perioadă, se poate observa un efort de obiectivare a timpului cronic. Aceasta este o condiție necesară în viața comunităților şi în viața indivizilor în societate. Dacă este socializat, acest timp reprezintă timpul calendaristic.

Toate societățile umane au realizat un calcul sau o diviziune a timpului cronic, având în vedere fenomenele naturale: alternanța între zi şi noapte, traiectoria soarelui, mişcarea mareelor, anotimpuri climaterice sau de vegetație ş.a.

Calendarele au trăsături comune care reflectă condițiile care trebuiesc realizate. Ele pleacă dintr-un moment axial care reprezintă punctul zero al calculului: o întâmplare atât de importantă astfel încât imprimă lucrurilor o nouă direcție (naşterea lui Isus sau a lui Budha, încoronarea unui suveran ş.a). Este prima condiție care se va numi *stativă.* De aici rezultă a doua condiție care se numeşte *directivă*. În funcție de axa de referință ea se enunță în termeni contrari *înainte.../ după....*

A treia condiție se va numi *mensurativă.*

Se stabileşte un repertoriu de unități de măsură care denumesc distanțele constante între fenomenele cosmice. În acest fel, distanța dintre apariția şi dispariția soarelui în două puncte diferite ale orizontului va reprezenta ,,ziua"; distanța între conjuncțiile lunii şi soarelui va reprezenta ,,luna"; distanța definită de o revoluție completă a soarelui şi de anotimpuri, va reprezenta ,,anul".

Se pot adăuga şi alte unități, fie care reprezintă grupuri (săptămână, lună, trimestru, secol....), fie care reprezintă diviziuni (oră, minut,....), dar nu se folosesc totdeauna.

Ceea ce am prezentat până acum reprezintă caracteristicile *timpului cronic.*

Plecând de la axul *stativ* întâmplările se aranjează în funcție de o perspectivă directivă, anterioară sau posterioară. În comparație cu acest ax ele se află într-o diviziune care permite măsurarea distanței care le separă de ax. De exemplu, o anumită lună şi o anumită zi a anului respectiv. Fiecare diviziune (an, lună, zi) se află într-o serie infinită de termeni identici şi constanți, fără lipsuri sau inegalități, astfel încât întâmplarea care trebuie să fie situată, poate să fie localizată cu precizie în serie cronică prin coincidența sa cu o anumită diviziune.

Pentru că sistemul depinde de necesitățile istorice, axul de referință nu se poate deplasa, constituind o întâmplare reală în lume, nu una de convenție revocabilă. Spațiile sunt consecvente în ambele extreme ale axului. În sfârşit, calculul spațiilor este fix şi imuabil. Dacă nu era fix, probabil că universul nostru mental ar pluti în derivă. Dacă nu ar fi imuabil, anii s-ar confunda cu zilele sau, dacă fiecare dintre noi le-ar calcula cum doreşte, atunci nu s-ar putea pronunta nici o alocuțiune rațională despre nimic şi întreaga istorie ar vorbi într-un limbaj insipient (neştiutor).

În acest fel, poate să pară natural ca structura timpului să fie caracterizată prin permanență şi flexibilitate. Dar aceste caracteristici reprezintă rezultatul atemporalității de organizare socială a timpului cronic. Acest timp, măsurat de calendar este atemporal în ceea ce priveşte propria sa fixitate. Zilele, lunile, anii înseamnă cantități fixe, deduse din observațiile imemoriale rezultate din

BDD-A23809 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:02 UTC)

jocurile cosmice, dar aceste cantități sunt denumiri ale timpului care nu participă la natura timpului, astfel încât nu au nici o temporalitate. În funcție de specificul său lexical, se pot asimila numerelor care nu posedă nici o proprietate a materiei denumită de ele.

Calendarul nu depinde de timp şi nu se desfaşoară cu el. El prezintă serii de unități constante numite *zile*, reunite în unități superioare: luni, ani ş.a. Dar, pentru că o zi este identică cu alta, calendarul nu prezintă zilele ca trecut, prezent sau viitor. Numai cel care trăieste timpul poate să includă o zi într-una dintre aceste categorii.

Timpul cronic fixat în calendar nu reprezintă timpul trăit şi de aceea nu poate să coincidă cu el; fiind obiectiv, el propune măsurări şi diviziuni uniforme care organizează întâmplările, dar acestea nu coincid cu categoriile specifice ale experienței temporale umane.

Ce putem spune despre *timpul lingvistic* în comparație cu *timpul cronic*?

Este evident că o întâmplare în timpul cronic reprezintă altceva decât aceeaşi întâmplare într-un timp lingvistic (al limbii). Experiența umană a timpului se manifestă prin el şi acest timp lingvistic este pentru noi atât de puțin reductibil şi timpului cronic şi timpului fizic.

Ceea ce este specific timpului lingvistic este organizarea sa care depinde de exercițiul limbajului, ceea ce se defineşte şi se ordonează în funcție de alocuțiune.

Acest timp are propriul său centru - un centru generator şi axial al aceluiaşi timp – în prezentul instanței discursive. Atunci când se foloseşte forma de ,,prezent“ (sau un echivalent) întâmplarea este contemporană cu instanța discursivă menționată. Este evident că acest prezent, cu funcția alocuțiunii nu poate fi localizat în nici o diviziune a timpului cronic, pentru că admite toate aceste diviziuni, dar, în acelaşi timp nu se referă la nici una. Vorbitorul consideră ca prezent tot ceea ce el propune prin urmare în virtutea formei lingvistice utilizate. De fiecare dată când vorbeşte cineva, prezentul este altul, pentru că este un nou moment. De aceea, aceasta este o nouă proprietate , şi destul de originală a limbajului. Şi pentru că este atât de specifică, este nevoie să se caute un termen distinct pentru a determina timpul lingvistic.

Prezentul lingvistic înseamnă baza opozițiilor temporale în limbă. Acest prezent care se mişcă împreună cu alocuțiunea, dar continuă să rămână prezent, este linia care separă două momente inerente ale exercițiului de vorbire: momentul când întâmplarea nu mai există în prezent şi trebuie să se evoce ca amintire şi momentul când va fi şi va apărea ca perspectivă.

Se poate remarca faptul că, în realitate, limbajul dispune de o singură expresie temporală, prezentul, implicit prin natura sa.

Atunci când se explicitează formal, se foloseşte una din redundanțele frecvente în utilizarea fluentă. În acelaşi timp, trecutul şi viitorul, totdeauna explicitate în limbă, nu se află la acelaşi nivel cu prezentul. Ele nu există în timp în funcție de propria lor poziție, ci ca diferite puncte în

BDD-A23809 © 2005 Editura Universității „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:02 UTC)

comparație cu prezentul (înainte sau după, pentru că individul se îndreaptă spre timp sau timpul se îndreapta spre individ, în funcție de reprezentarea lui).

Limba are sarcina să ordoneze timpul plecând de la un ax, care totdeauna este o instanță discursivă. Ar fi imposibil ca acest ax referențial să se deplaseze în trecut sau în viitor. O limbă nu ar putea exista dacă punctul său de plecare în ordonarea timpului n-ar coincide cu prezentul lingvistic şi axul temporal ar fi o simplă variabilă temporală.

În acest fel se ajunge la verificare, corespunzătoare adevăratei naturi a limbajului. Unicul timp inerent al limbii este prezentul alocuțiunii, un prezent implicit. El determină alte două referințe temporale care se explică printr-un arătător şi care indică prezentul ca o linie de separare între ceea ce nu mai este prezent şi ceea ce urmează să fie. Aceste două referințe nu aparțin timpului, ci perspectivelor despre timp, proiectate înainte şi după, plecând de la punctul prezent. Se pare că aceasta reprezintă experiența fundamentală a timpului, manifestată de către fiecare limbă. Ea clarifică sistemele temporale concrete, organizarea formală a diferitelor sisteme verbale.

Se constată, ca fapt semnificativ, că în limbi de diferite tipuri, nu lipseşte forma de trecut, aceasta fiind frecvent dublă sau triplă.

Ca ultim aspect al temporalității este modalitatea de inscripționare în procesul de comunicare. Timpul lingvistic are propriile sale diviziuni aranjate într-o ordine proprie, independente de timpul cronic. În acelaşi timp, ea se defineşte prin trei articulații distincte şi este foarte limitată de fiecare dintre ele.

Atunci când, datorită rațiunilor practice, vorbitorul transpune perspectiva sa temporală în spatele limitelor enunțate de ,,ieri" sau ,,mâine", alocuțiunea pleacă din propriul său plan şi foloseşte gradațiile timpului cronic, începând cu calculul unităților: ,,sunt opt zile", "după trei luni" ş.a. Operatorii efectuează transpunerea din timpul lingvistic în timpul cronic.

Intersubiectivitatea are propria sa temporalitate, propriii săi termeni, propriile sale dimensiuni.

Numai în acest fel se poate vedea modalitatea de reflectare în limbă a experienței unei relații primordiale, constante, reversibile, între vorbitor şi interlocutor.

În sfârşit, experiența umană a limbajului face totdeauna referință la actul lingvistic, implicat în procesul de schimb.

Bibliografia

Emile Benveniste : *Problemes de lingvistique général,* Traslatión Coyrigt, 2000

Eugenio Coseriu : *Introducción a la lingüística*, Madrid, Editorial Gredos, 1986 ("Bibliteca Románica Hispánica")

BDD-A23809 © 2005 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:02 UTC)